

<https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-52-07>

УДК 37.013: 316.723

Анастасія Максимівна Захарченко

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти філософського факультету¹
nnsq.romanova@gmail.com, ORCID ID:0009-0008-6840-514X

Данііл Денисович Вавренчук

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти філософського факультету¹
daniil.vavrenchuk@gmail.com, ORCID ID:0009-0003-3721-9575

Ярослава Василівна Шведова

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки¹
shvedova@karazin.ua, ORCID ID: 0000-0001-9592-3032

¹Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи 4, Харків, Україна, 61022

НЕФОРМАЛЬНІ СТРУКТУРИ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ.

Неформальні молодіжні структури є різнобічним та непередбачуваним явищем у нашій сучасності. Життя створює передумови для об'єднання молоді у різноманітні групи та рухи, які впливають на розвиток світогляду, ціннісних орієнтацій та в цілому соціалізацію особистості. Під неформальними молодіжними структурами прийнято розуміти мережу взаємозв'язків, які виникають серед молоді на міжособовому рівні. Неформальні групи створюються спонтанно на основі більш менш тривалого міжособистісного спілкування і є результатом самодіяльності. Людина вступає у неформальні групи для задоволення потреби у почутті причетності, взаємодопомоги, взаємозахисту та тісного спілкування.

Мета статті полягає в дослідженні впливу неформальних структур та субкультур на соціалізацію особистості та окресленні засобів педагогічної взаємодії з представниками молодіжних об'єднань.

Емпіричну базу дослідження складають дані, отримані під час проведеного опитування, яке проводилося за допомогою Google Form (141 особа, більшість опитуваних були віком від 18 до 22 років). Основною віковою групою, яка брала участь в опитуванні, були молоді люди віком від 13 до 23 років, тобто школярі та студенти, які могли брати участь або перебувати у різних субкультурах чи фендомах.

Як свідчить проведене дослідження, результат взаємодії молоді з неформальними структурами/субкультурами як позитивно, так і негативно позначається на соціалізації молоді. Щоб допомогти соціалізації своїх вихованців, педагоги можуть діяти опосередковано через неформальні структури і негласно «контролювати» те, що відбувається, проповідувати певні цінності та переконання, тим самим впливаючи та виховуючи учасників цих структур. Подібна взаємодія, пошук спільних захоплень, обмін досвідом може стати точкою дотику в інтересах та цілях педагогів та вихованців, що підвищить взаєморозуміння між ними та, як наслідок, сприятиме ефективності педагогічних практик.

Ключові слова: неформальні молодіжні структури, соціалізація, субкультура, молодь, педагогічна взаємодія.

Як цитувати: Захарченко А.М., Вавренчук Д.Д., Шведова Я.В. Неформальні структури як фактор соціалізації молоді: соціально-педагогічний аспект. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2023. №52, С. 58-70. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-52-07>

In cites: Zakharchenko, A., Vavrenchuk, D., Shvedova, Y. (2023). Informal structures as a factor of youth socialization: social and pedagogical aspect. *Scientific notes of the pedagogical department*. 52, 58-70. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-52-07> [in Ukrainian]

Постановка проблеми. Неформальні молодіжні структури є різнобічним та непередбачуваним явищем у нашій сучасності. Життя створює передумови для об'єднання молоді у різноманітні групи та рухи, які впливають на розвиток світогляду, ціннісних орієнтацій та в цілому соціалізацію особистості. Як показує практика, результат взаємодії між суб'єктом та неформальними структурами може бути позитивний або негативний. Як правило, найчастіше, неформальні молодіжні структури існують незалежно від різних навчально-виховних закладів і, отже, не контролюються представниками «офіційних» закладів. В силу того, що багато з подібних закладів можуть бути закритими для сторонніх (що не перебувають у групі учасників), то контролю та розуміння того, що відбувається в подібних спільнотах немає, і не зрозуміло, які цінності та переконання там поширюються. Як показує історія, були випадки, коли подібні неформальні структури пропитували небезпечні та ворожі цінності, що призводило до трагедій і смертей [3]. Тому можливим вирішенням цієї проблеми буде залучення в подібні неформальні структури педагогів, які зможуть негласно «контролювати» те, що відбувається, а також проповідувати певні цінності та переконання, тим самим впливаючи та виховуючи учасників цих структур.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Слід зазначити, що під неформальними молодіжними структурами прийнято розуміти мережу взаємозв'язків, які виникають серед молоді на міжособовому рівні. Неформальні групи створюються спонтанно на основні більш менш тривалого міжособистісного спілкування і є результатом самодіяльності. Людина вступає у неформальні групи для задоволення потреби у почутті причетності, взаємодопомоги, взаємозахисту та тісного спілкування.

До неформальних структур можна віднести такі структури як позашкільні гуртки, різноманітні навчально-виховні установи, фендами (від англ. *fandom*, буквально «фанатство» – неформальне (як правило) субкультурне співтовариство, учасники якого об'єднані єдиним інтересом, пов'язаним із творами мистецтва – пристрастю до певного фільму, книги, серіалу тощо) [9], форуми в інтернеті, групи для обговорень, клуби за інтересами чи субкультури. Субкультура (від лат. *sub* – «під» і *cultura* – «культура») це широко використовуваний термін в соціології, антропології та культурології, а також багатьох інших науках, що позначає частину культури суспільства

(підкультуру), яка відрізняється своїми цінностями, поведінками та переконаннями від переважної інертної більшості. Учасників різних субкультур прийнято виділяти окремо як соціальну групу, що є об'єднанням людей, які мають загальну значущу ознаку (це може бути певна система цінностей, переконань, вид діяльності та інше), що відрізняє їх від інших соціальних груп. Найпоширенішою ознакою субкультури часто є її відмінність від домінуючої культури, такими речами як система цінностей, мова, манера поведінки, зовнішній вигляд, атрибутика та багатьма іншими аспектами.

Для багатьох, перша асоціація, яка виникає при згадці про поняття субкультура – це молодіжні об'єднання, такі як готи, емо, панки та багато інших. Проте, слід зазначити, що субкультура є ширшим поняттям і охоплює ширшу сукупність понять, яка не обмежується лише молодіжними гуртками за інтересами. Субкультури, як стверджують дослідники, можуть формуватися за національною, демографічною, географічною чи професійною основами [1; 4; 5]. До субкультур також можна віднести етнічні спільноти, які можуть відрізнятися від більшості людей діалектом або особливостями своєї культури. Однак, подібні субкультури мають в основному природну форму походження, яка найчастіше була викликана різними культурними, політичними та історичними подіями, що відбуваються протягом тривалого часу і впливають на різні верстви населення. Молодіжні субкультури, як правило, частіше формуються менш глобальними явищами, і частіше мають менше охоплення населення, але бувають і винятки.

Доречним буде розглянути соціально-культурний феномен субкультур в історичному аспекті. Аналіз наукової літератури свідчить, що вперше термін «субкультура» був введений американським соціологом Девідом Рісменом у 1950 році у дослідженнях, де він позначив групи людей, які навмисно обирають стиль і цінності, яким віддають перевагу меншість населення. Пізніше, більш змістовний аналіз цього явища провів британський соціолог і медіавед Дік Хебдідж. Згідно з Д. Хебдідж, субкультури залучають людей зі схожими смаками, яких часто не задовольняють ustalені в суспільствах стандарти та цінності. Варто зауважити, що різні дослідники вдавалися до різних слів і формулювань, щоб описати подібне явище. Наприклад, французький соціолог Мішель Мафессолі використав поняття «міські племена», а в СРСР для позначення членів неформальних моло-

діжних субкультур офіційно використовувався термін «неформальні об'єднання молоді». Отже, звідси виходить розмовне слово «неформали».

Досліджуючи таке явище як субкультура, варто також звернути увагу на такий термін як «фендом», що означає співтовариство шанувальників будь-якого виконавця, письменника, актора, навіть наукового діяча, або стилю, проекту, фільму, серіалу, мультфільму, тощо). Поширюючись, фендом може перерости в субкультуру, хоча таке трапляється не часто. Наприклад, фанати готичної музики і панк-року з часом змогли перерости в субкультуру, а ті ж представники спільноти хакерів або геймерів можуть бути міцним фендомом, але при цьому не мати можливості перерости в субкультуру, тому що для цього у них недостатньо загальної ідеологічної спрямованості.

Субкультури можуть містити в собі різні інтереси, що варіюються від музичних стилів і напрямів мистецтва до різних політичних переконань або сексуальних переваг. Іноді субкультури можуть мати замкнутий характер, тим самим прагнучи ізоляції від масової культури [10]. Багато в чому це можна пояснити тим, що субкультурам характерне прагнення протистояння масовій культурі та загально-прийнятим цінностям та переконанням. Однак, варто зазначити, що часом це протистояння може набувати дуже радикальної форми, перетворюючись на агресивний та екстремістський рух. Як правило, такі рухи прийнято називати «контркультурою». Як приклад, можна було б навести субкультуру «шістдесятників», які були явною опозицією тодішнім загально-прийнятим та поширеним ідеологічним, культурним та політичним позиціям. Ще одним прикладом може бути російський панк-рок, що зародився в Сибірі (до нього можна віднести таких діячів як Єгор Летов та Янка Дягілева). Будучи противниками тодішніх правил і норм, встановлених у суспільстві, представники цих субкультур неодноразово зазнавали гонінь, що несло у собі трагічні наслідки. Наприкінці 1980-х років на теренах колишнього СРСР набуває популярності субкультура рокерів, яка мала менш радикальний настрій і більше служила візуальним та культурним протестом проти «інертної більшості». У деяких випадках, щоб уникнути зародження і розвитку екстремістських рухів, до кола учасників радикальних спільнот долучаються різні спеціалісти, таємні агенти, психологи і педагоги, щоб контролювати процеси, які там відбуваються.

У сучасній науці дослідження неформальних об'єднань носить міждисциплінарний ха-

рактер. Так, проблеми неформальних молодіжних об'єднань привертають увагу філософів, соціологів, психологів, культурологів, істориків, педагогів. У праці В. Павелківа зроблено науково-теоретичний огляд вітчизняних та зарубіжних досліджень, присвячених проблемі впливу молодіжних субкультур на процес ідентифікації особистості; аналізуються психологічні особливості субкультур як однієї з рушійних сил соціалізації особистості; розкриваються механізми формування молодіжних субкультур [3]. У роботі А. Карпової феномен молодіжної субкультури розглядається як індикатор соціально-культурного порядку, який виявляє, демонструє, утверджує як позитивні досягнення попередніх поколінь, так і негативні тенденції сучасного розвитку суспільства, а також аналізується позитивний і негативний вплив субкультур на формування особистості у підлітковому віці [3].

Слід підкреслити, що, займаючись питанням дослідження різних субкультур на території тодішнього радянського союзу, багато дослідників стикаються з низкою труднощів, тому що СРСР був культурно та ідеологічно відрізаний від «Заходу», і чимало неформальних структур, які існували, наприклад, в США або Європі, в СРСР існувати не могли, або мали значно менше охоплення ніж у тих країнах, де ці рухи зароджувалися. Тому, деякі рухи в радянському союзі мали свою унікальну форму багато в чому відмінну від західної. Так відбувалося, наприклад, з дуже популярним у 1960-ті роки в США рухом хіпі, який приніс безліч змін для тогочасного світу, і здобутками якого учасники цієї субкультури користуються й досі. Однак, не можна сказати, що цей рух, маючи велике охоплення в США та Європі, зовсім не торкнувся Радянського Союзу. Хіпі безумовно також вплинули на наш простір, але це було в значно меншому масштабі і набагато пізніше, ніж це було на Заході. У 1980-ті роки на теренах колишнього СРСР продовжують поширюватися субкультури, які згодом набувають великої популярності. Багато в чому це було наслідком політики «перебудови», яка послужила важелем для ослаблення багатьох цензурних обмежень, що довгий час до цього служили стримуючими факторами для розвитку та становлення багатьох молодіжних неформальних рухів. Отже, можна зробити висновок, що багато рухів та субкультур, які були поширені за межами комуністичних країн, доходили і до нас, але з запізненням і в інших формах.

Мета статті полягає в дослідженні впливу неформальних структур та субкультур на соціалізацію особистості та окресленні засобів педагогічної взаємодії з представниками молодіжних об'єднань.

Методи дослідження. Відповідно до мети нашого дослідження були використані: герменевтичний метод, що передбачає дослідження різних джерел інформації з подальшим формуванням власної думки; статистичні методи (кількісний аналіз отриманих результатів, порівняльний аналіз). Емпіричну базу дослідження складають дані, отримані під час проведення опитування, яке проводилося за допомогою Google Form (141 особа, більшість опитуваних були віком від 18 до 22 років).

Результати. На етапі емпіричного дослідження нам було важливо з'ясувати, до яких неформальних структур (емо, панки, хіпі, альтернативники, анімешники, готи, геймери, фуррі, АУЕ-рух та багато інших) належали (або належать зараз) опитувані і як це позначилося на їхній соціалізації. Слід підкреслити, що деякі з зазначених субкультур були досить поширеними у відносно недалекому минулому (у 90-ті або 2000-і роки), деякі з них втратили свою популярність, а інші або ж набрали її і пройшли шлях переродження та еволюції в щось нове в іншій формі, а частина взагалі зародилося нещодавно і тільки зараз набирає популярності.

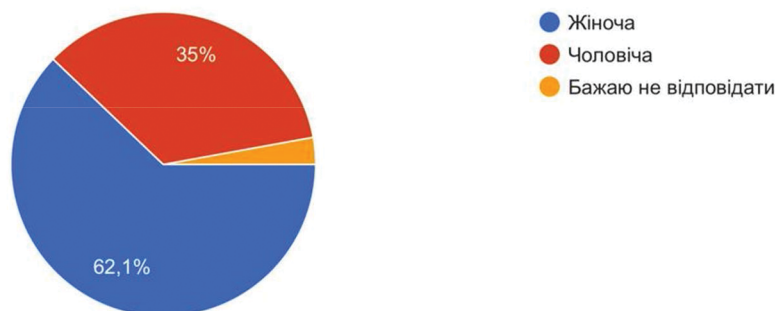
У наш час, з розвитком та розповсюдженням інтернету, перебувати в будь-якому фендомі може абсолютно кожна людина. Однак, далеко не у всіх є така потреба. Поглибленню в конструктивні неформальні структури більшою мірою підлягають творчі люди з креативним мисленням, які з різних причин не погоджу-

ються і не приймають загальноприйнятих правил культури та моралі. З досвіду перебування в одному специфічному фендомі одного з авторів даної статті можна сказати, що здебільшого його учасниками є представники технічних та інтелектуальних професій. Крім цього, досить часто ті, хто перебували або перебувають у певному фендомі чи неформальній структурі, пізніше створюють витвори мистецтва (картини, книги, ігри, музику, фільми), що сприяє поширенню та популяризації колись андерграундної субкультури. Як приклад, можна навести хіпі, чий візуальний стиль, ідеологія, спосіб життя, на момент свого виникнення, негативно сприймався консервативними представниками тогочасного суспільства. Однак, з часом, багато культурних здобутків епохи хіпі увійшли до складу культури загальнопоширеної, тим самим змінивши і доповнивши її. Іноді таке відбувається з окремим фендомом, як наприклад, з «Гаррі Поттером». Чарівний всесвіт Джоан Роулінг справив пристойний вплив не на одне покоління, надихаючи на створення на його основні нових літературних творів.

Основною віковою групою, яка брала участь в опитуванні, були люди віком від 13 до 23 років, тобто школярі та студенти, які могли брати участь або перебувати у різних субкультурах чи фендомах. Також в нашому опитуванні взяли участь старші люди. Більшість опитуваних (близько 60%) були віком від 18 до 22 років. Наймолодшому учаснику було 13 років, найдорослішому – 53 роки. 4 особи утрималися від конкретної відповіді. 62,1% опитаних (87 осіб) (рис.1) склали жінки, 35% (49 осіб) – чоловіки, решта (5 осіб) не відповіли на питання про стать.

Вкажіть, будь ласка, вашу стать

140 ответов

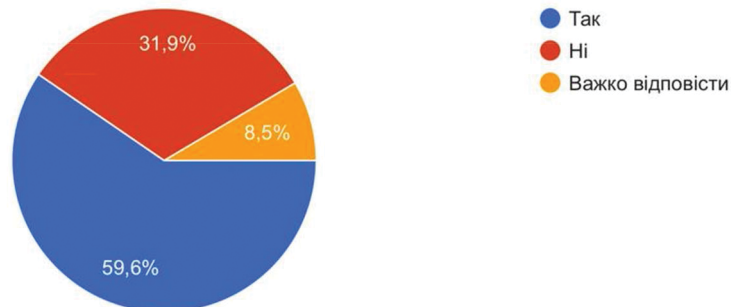

Рис.1. Розподіл відповідей на питання щодо статі опитуваних
Fig. 1. Distribution of answers to questions about the gender of the respondents

Чи були ви, у віці від 13 до 23 років, учасником неформальних структур (наприклад: "фандоми" з різних серіалів чи книг, тематичні спільноти, клуби за інтересами, позашкільні гуртки, групи об'єднані на основі інтересів чи симпатій)?

141 ответ

Рис.2. Розподіл відповідей на питання щодо участі опитуваних у віці від 13 до 23 років у неформальних структурах (наприклад: «фандоми» з різних серіалів чи книг, тематичні спільноти, клуби за інтересами, позашкільні гуртки, групи об'єднані на основі інтересів чи симпатій)

Fig. 2. Distribution of answers to questions about the participation of respondents aged 13 to 23 in informal structures (for example: «fandoms» from various series or books, thematic communities, clubs based on interests, extracurricular groups, groups united on the basis of interests or sympathies)

Наступне питання анкети було спрямоване на з'ясування участі опитуваних у неформальних структурах (наприклад: «фандоми» з різних серіалів чи книг, тематичні спільноти, клуби за інтересами, позашкільні гуртки, групи об'єднані на основі інтересів чи симпатій) (рис.2).

Як видно з рис. 2. учасниками неформальних структур були або продовжують залишатися майже 60% опитуваних. Аналіз відповідей на відкрите запитання, що стосувалося конкретизації неформальних структур, у яких брали участь опитувані, дає можливість зробити узагальнення, що це переважно різноманітні фандоми пов'язані з фільмами, серіалами, книжковими всесвітами або зі специфічними темами за інтересами. Наприклад, серед опитаних була людина, яка перебувала у фендомі любителів Античної Греції та міфології, фендомі навколо Олександра Македонського. Багато інших брали участь у фандомах присвячених різноманітним аніме (наприклад, Зошит Смерті, Токійські месники), музичним групам (квор, метал, електронна музика), серіалам («Надприродне», «Доктор Хто», «Рівердейл» та інші), книгам («Гаррі Поттер», різні фанфіки за творами). Також багато опитуваних писали про те, що їм доводилося перебувати в різних гуртках і клубах, пов'язаних з настільними іграми (шахи, теніс), з музикою (музичні гуртки, гра на гітарі, на піаніно), у спортивних гуртках, та в багатьох інших, пов'язаних з творчою чи фізичною діяльністю. Хтось перебував у літературних

гуртках. Частина ідентифікувала себе як учасника субкультури анімешників та геймерів, що цілком нормально для сучасного покоління людей віком від 13 до 23 років. Хтось із опитуваних брав участь у субкультурах, але таких небагато. Серед опитуваних був представник такого руху як неолуддизм. Неолуддизм – течія в сучасній філософії та контркультурі, що критикує вплив науково-технічного прогресу (особливо в області комп'ютерних технологій) на людину і суспільство. Термін «луддит» походить від англійських луддитів – робітників мануфактур, що виступали проти впровадження машин на початку 19 століття [11]. Зараз його вживають щодо людей із технофобськими поглядами.

Наступне питання стосувалося віку, в якому людина перебувала у неформальних структурах (Рис.3).

З рис 3. видно, що за часів навчання у школі (13-17 років) учасниками неформальних структур були 25,7% опитаних, за часів навчання у ЗВО (18-23 років) – 9,3%, у період навчання і в школі, і у ЗВО (13-23) – 28,6%. Це найбільш чисельна група.

Наступне питання було спрямоване на з'ясування того, чи належали опитувані до субкультур у віці від 13 до 23 років (наприклад: емо, панки, хіпі, альтернативники, анімешники, готи, геймери, фуррі, АУЕ-рух, тощо) (рис. 4).

Як видно з рис. 4. стверджувано на питання щодо приналежності до субкультур у віці

У якому віці ви перебували у неформальних структурах?

140 ответов

Рис.3. Розподіл відповідей на питання щодо віку перебування опитуваних у неформальних структурах
Fig. 3. Distribution of answers to questions about the age of stay in informal structures

від 13 до 23 років відповіли 34% опитуваних; 53,9% не належали до субкультур; 12,1% не змогли точно визначитися з відповіддю.

Нас також цікавило питання віку, в якому опитувані долучалися до субкультур (рис.5).

Тут ми отримали наступні відповіді: 53,5% не були учасниками субкультур; майже 30% були учасниками субкультур за часів навчання у школі (13-17 років); 7,1% – за часів навчання в ЗВО (18-23 років); 7,8% – перебували у субкультурах і в школі, і в ЗВО (13-23).

Отже, коли ми змогли проаналізувати основну категорію опитуваних за їх віком, статтю, належністю до неформальних структур та/або субкультур, а також встановили вік, коли саме вони мали пряме відношення до вищезазначених структур, доцільно перейти до питань, які стосуються думки опитуваних щодо впливу не-

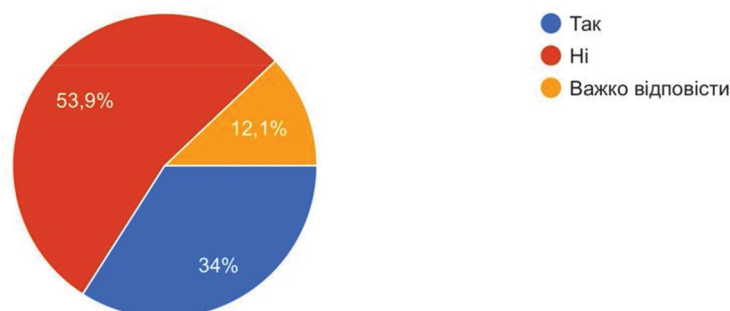
формальних структур та/або субкультур на їх соціалізацію. Відомо, що соціалізація являє собою процес входження людини у суспільство. Тож, нас цікавило, як, на думку опитуваних, вплинула їх участь у неформальних структурах та/або субкультурах на освіту, на навчальні досягнення, на стосунки з педагогами тощо.

На рис. 6. представлено отримані результати, що стосуються думки опитуваних щодо впливу неформальних структур та/або субкультур на їх освіту.

Як ми можемо бачити з діаграми, більшість з тих, хто був причетний до неформальних структур та/або субкультур відповіли, що їх участь у цих об'єднаннях ніяким чином не вплинула на їх освіту (35,5%). Втім 28,4 % зазначили: «Так, вплинуло на краще». Відповідь «Так, вплинуло у гірший бік» дали 2,8%.

Чи були ви учасником будь-яких субкультур у віці від 13 до 23 років (наприклад: емо, панки, хіпі, альтернативники, анімешники, готи, геймери, фуррі, АУЕ-рух, тощо)

141 ответ

Рис. 4. Розподіл відповідей на питання щодо приналежності опитуваних до субкультур у віці від 13 до 23 років

Fig. 4. Distribution of answers to questions about belonging to subcultures between the ages of 13 and 23

У якому віці ви стали учасником субкультур?

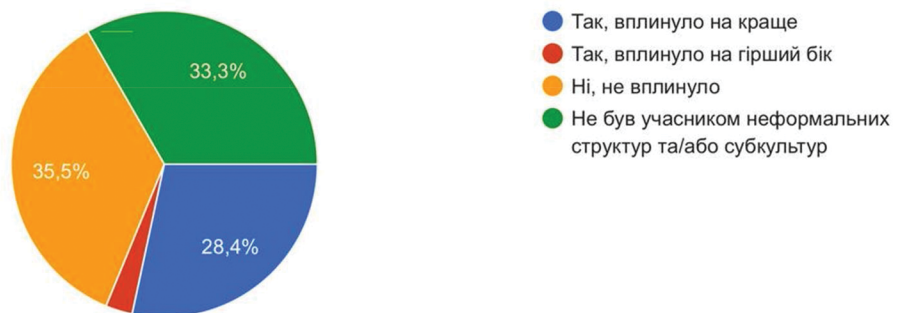
141 ответ

Рис. 5. Розподіл відповідей на питання щодо віку участі опитуваних у субкультурах
Fig. 5. Distribution of answers to questions about the age of participation of respondents in subcultures

Чи вплинула участь у неформальних структурах та/або субкультурах на вашу освіту?

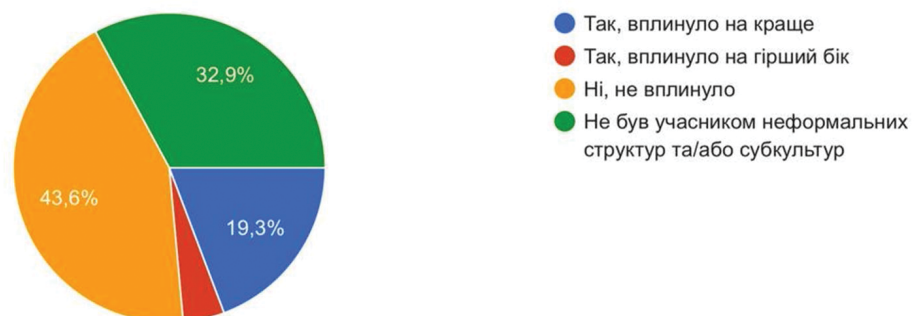
141 ответ

Рис. 6. Думка опитуваних щодо впливу неформальних структур та/або субкультур на їх освіту
Fig. 6. Opinion of the interviewees regarding the influence of informal structures and/or subcultures on their education

Чи вплинула участь у неформальних структурах та/або субкультурах на ваші навчальні досягнення у школі чи університеті?

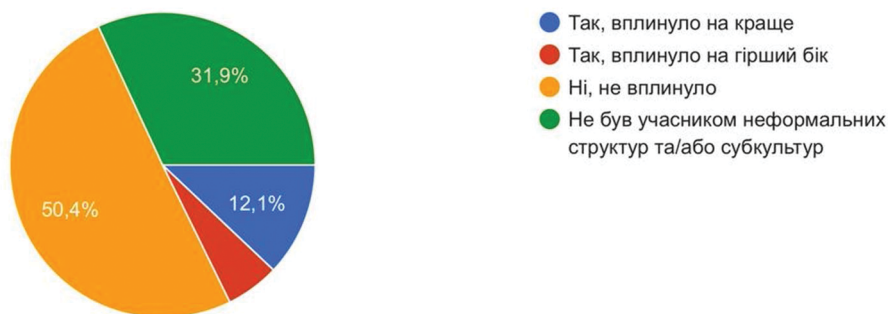
140 ответов

Рис. 7. Думка опитуваних щодо впливу неформальних структур та/або субкультур на навчальні досягнення у школі та ЗВО
Fig. 7. The opinion of the interviewees regarding the influence of informal structures and/or subcultures on educational achievements at school and higher education institutions

Чи вплинула участь у неформальних структурах та/або субкультурах на ваші стосунки з педагогами в освітніх закладах?

141 ответ

Рис.8. Думка опитуваних щодо впливу їх участі у неформальних структурах та/або субкультурах на стосунки з педагогами в освітніх закладах

Fig. 8. The opinion of the interviewees regarding the influence of their participation in informal structures and/or subcultures on relations with teachers in educational institutions

Наступне питання стосувалося визначення думки опитуваних щодо впливу неформальних структур та/або субкультур на їх навчальні досягнення у школі чи у ЗВО (рис.7).

Як видно з рис. 7. Більшість (43,6%) також, як і у попередньому питанні, відповіли, що неформальні структури та/або субкультури не мали впливу на навчальні досягнення у школі чи університеті. Позитивний вплив відчували 19,3% опитуваних, негативний – 4,3% .

Результати наступного питання: «Чи вплинула участь у неформальних структурах та/або субкультурах на ваші стосунки з педагогами в освітніх закладах?» представлено на рис. 8. Практика свідчить, що педагоги зрідка підтримують учнів у подібних заходах, а іноді відкрито проявляють

негативне відношення. Проте, на нашу думку, це не є коректним. Педагоги повинні цікавитися інтересами та захопленнями своїх учнів, життєвим досвідом, оскільки це можливість налагодження продуктивної педагогічної взаємодії.

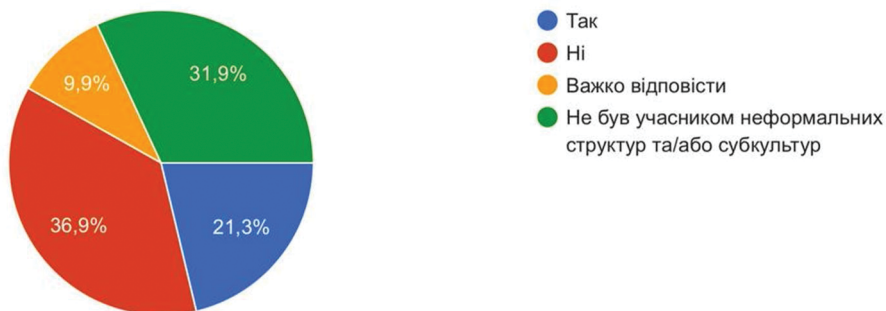
Як видно з рис. 8. 50,4% опитуваних зазначили, що їх участь у неформальних структурах та/або субкультурах ніяким чином не вплинула на стосунки з педагогами. 12,1% зазначили позитивний вплив, а 5,6% – негативний.

На питання «Чи були у вас проблеми із соціалізацією в суспільстві до вступу в неформальні структури та/або субкультури?», ми отримали відповіді представлені на рис.9.

Як видно з рис. 9. 36,9% опитуваних відповіли, що не мали істотних проблем із соціалізацією

Чи були у вас проблеми із соціалізацією в суспільстві до вступу в неформальні структури та/або субкультури?

141 ответ

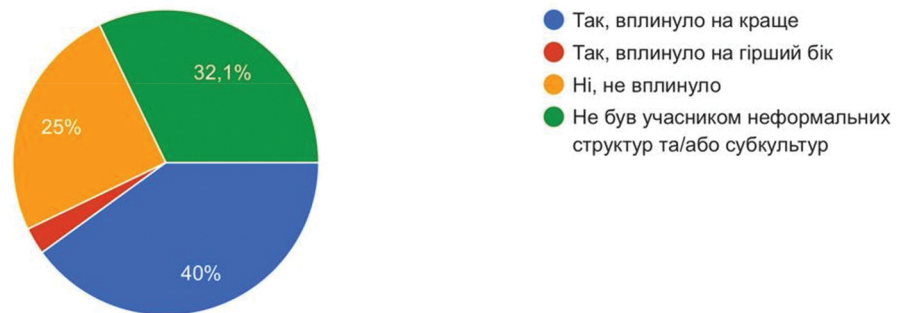
Рис. 9. Розподіл відповідей на питання «Чи були у вас проблеми із соціалізацією в суспільстві до вступу в неформальні структури та/або субкультури?»

Fig. 9. Distribution of answers to the question "Did you have problems with socialization in society before joining informal structures and/or subcultures?"

Чи вплинула участь у неформальних структурах та/або субкультурах на вашу соціалізацію у суспільстві?

140 ответов

Рис.10. Розподіл відповідей на питання «Чи вплинула участь у неформальних структурах та/або субкультурах на вашу соціалізацію?»

Fig. 10. Distribution of answers to the question "Has participation in informal structures and/or subcultures affected your socialization?"

до вступу в неформальні структури та/або субкультури. 21,3% дали стверджену відповідь. Результати наступного питання «Чи вплинула участь у неформальних структурах та/або субкультурах на вашу соціалізацію?» представлено на рис.10.

Отримані відповіді на вищезазначене запитання дозволяють стверджувати, що участь у неформальних структурах та/або субкультурах допомогла у соціалізації 40% опитаних. 25% зазначили, що вплив був нейтральним, а 2,9% зазначили негативний вплив.

Розподіл відповідей на питання «Чи використовували ви знання та досвід, отримані в неформальних структурах та/або субкультурах у закладах освіти?» представлено на рис. 11. Слід зазначити, що неформальні структури це не

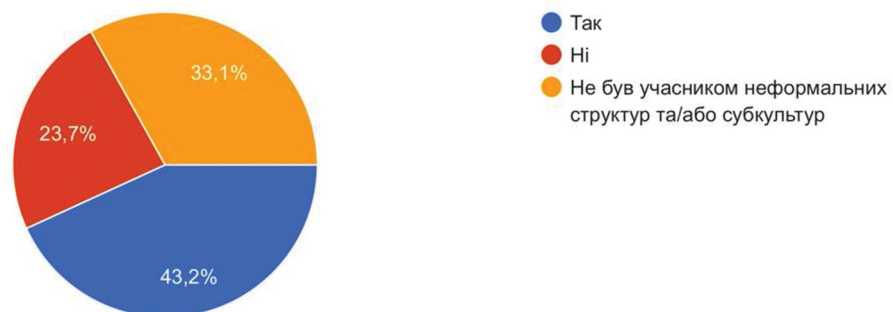
лише засіб для гарного проведення часу. А це ще і дієвий засіб для засвоєння нового матеріалу у підлітковому віці, оскільки набагато легше засвоювати знання у неформальній обстановці.

Відповіді на вищезазначене запитання було розподілені наступним чином: 43,2% використовували знання та досвід, отримані в неформальних структурах та/або субкультурах у закладах освіти, де вони навчалися, 23,7% не використовували.

Нам було цікаво дізнатися у опитуваних чи були/є педагоги освітніх закладів, в яких вони навчалися, учасниками неформальних структур? (рис.12). Відповіді на вищезазначене запитання було розподілені наступним чином: 62,1% зазначили, що їм складно відповісти на це питання;

Чи використовували ви знання та досвід, отримані в неформальних структурах та/або субкультурах у своїх навчальних закладах?

139 ответов

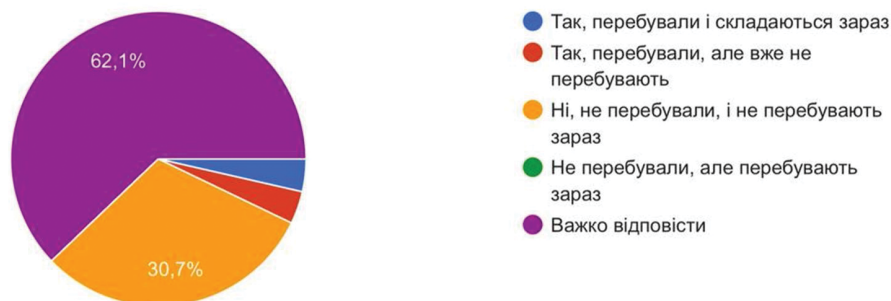
Рис. 11. Розподіл відповідей на питання «Чи використовували ви знання та досвід, отримані в неформальних структурах та/або субкультурах у закладах освіти?»

Fig.11. Distribution of answers to the question «Did you use the knowledge and experience gained in informal structures and/or subcultures in educational institutions?»

Чи перебували педагоги ваших освітніх закладів у неформальних структурах?

Чи перебувають зараз?

140 ответов

Рис.12. Розподіл відповідей на питання «Чи були/є педагоги Ваших освітніх закладів учасниками неформальних структур?»

Fig. 12. Distribution of answers to the question "Were/are the teachers of your educational institutions members of informal structures?"

30,7% відповіли «Ні, не були»; 3,6% надали відповідь «Так, були і є зараз»; 3,6% зазначили, що «Так, перебували, але вже не перебувають».

Останнє запитання було спрямоване за з'ясування у опитуваних чи були/є педагоги освітніх закладів, в яких вони навчалися, учасниками субкультур? (рис.13).

Як видно з рис. 13. відповіді були розподілені наступним чином: 62,1% зазначили, що їм складно відповісти на це питання; 28,6% відповіли «Ні, не були і не є зараз»; 4,3% відповіли «Так, були учасниками, але вже не беруть участь»; 2,9% вказали «Так, були учасниками і є зараз».

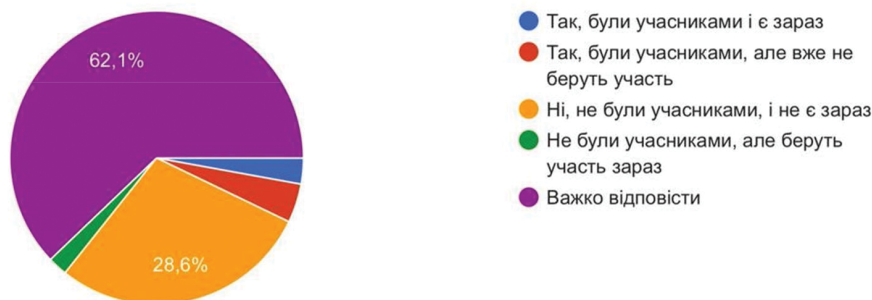
Результати проведеного дослідження підтверджують необхідність застосування знань з педагогіки для вирішення проблем соціалі-

зації молоді, що може бути реалізовано через впровадження та розповсюдження конструктивних ідей та цінностей через неформальні структури за допомогою педагогів. Виходячи з досвіду авторів статті, сучасні діти та підлітки в школах найчастіше розбиваються на гуртки за своїми інтересами (найчастіше за інтересами до якогось певного фендома), через що до кожної з таких груп потрібно вміти знайти підхід, а багатьом учителям поважного віку досить складно зрозуміти молоде покоління. Зрозуміло, що використовувати будь-які педагогічні прийоми впливу на маси людей через захоплення фендомами досить складне завдання, так як дуже складно охопити величезну кількість людей розкиданих просторами інтернету і пов'я-

Чи були педагоги ваших освітніх закладів учасниками субкультур?

Чи є ними зараз?

140 ответов

Рис.13. Розподіл відповідей на питання «Чи були/є педагоги Ваших освітніх закладів учасниками субкультур?»

Fig. 13. Distribution of answers to the question "Were/are the teachers of your educational institutions participants of subcultures?"

заних між собою переважно тільки захопленням даним фендомом. Так, впливати на людей в інтернеті, не маючи достатньо авторитетності та значущості для цього, це – завдання нездійсненне, але педагог може використовувати захоплення молоді певним фендомом у потрібному йому руслі. Уявімо таку ситуацію: більшість підлітків класу стали фанатами аніме. Педагог може проявити зацікавлення до уподобання своїх вихованців, вивчити контекст, зібрати учнів для неформального обговорення різноманітних питань, пов'язаних з аніме, запропонувати певні активності, пов'язані із творчістю. Таким чином, педагог може стати «своїм», і відштовхуючись від цього, впливати на цю групу осіб, будучи її членом. Так само можна впливати і на якісь театральні, спортивні, літературні, музичні гуртки. Наприклад, можна звертатися до його учасників, дізнаватися, які речі їх цікавлять, чого вони прагнуть і які їх цілі, і відштовхуючись від цього будувати з ними взаємодію. Розуміння – ось що важливо. Відштовхуючись

від розуміння цінностей та інтересів інших людей, будь вони фанатами фендомів або учасниками певних неформальних структур, педагог може сприяти гармонійному розвитку особистості, генеруванню креативних ідей і, в цілому, допомогти соціалізації своїх вихованців.

Висновки. Сучасна молодь активно об'єднується у неформальні структури, що цілком є природним процесом. Як свідчить проведене дослідження, результат взаємодії молоді з неформальними структурами/субкультурами може бути неоднозначним. Щоб допомогти соціалізації своїх вихованців, педагоги можуть діяти опосередковано через неформальні структури і негласно «контролювати» те, що відбувається, проповідувати певні цінності та переконання, тим самим впливаючи та виховуючи учасників цих структур. Подібна взаємодія, пошук спільних захоплень, обмін досвідом може стати точкою дотику в інтересах та цілях педагогів та вихованців, що підвищить взаєморозуміння між ними та, як наслідок, сприятиме ефективності педагогічних практик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аберкромби Н., Хилл С., Тернер Б. Социологический словарь / пер. с англ., под ред. С. А. Ерофеева. М: Экономика, 2004. С. 325.
2. Карпова А. В. Соціалізація підлітків в середовищі молодіжних субкультур. *Збірник наукових праць РДГУ*. Випуск 11, 2018. Режим доступу: https://prap.rv.ua/index.php/prap_rv/article/view/11/11
3. Павелків В. Р. Молодіжна субкультура та її вплив на процес ідентифікації особистості. *Психологія: реальність і перспективи*. Вип. 5. 2015. С. 117-123. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2015_5_23r
4. Субкультура. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. С. 442.
5. Субкультура. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; головний редактор. В. Г. Кремінь. К. : Юрінком Інтер, 2008. С. 884.
6. Brosnan M.J. Technophobia: the psychological impact of Information Technology. 1998. P 155. London: Routledge.
7. Clute J. Encyclopedia of Fantasy (Society for Creative Anachronism). Retrieved. 1997.
8. Cromdal J. Socialization. In K. Brown (ed.). Encyclopedia of language and linguistics. North-Holland: Elsevier. 2006. pp. 462–66. doi:10.1016/B0-08-044854-2/00353-9.
9. Fandom - Definition of fandom by Merriam-Webster». merriam-webster.com.
10. Hurrelmann K., Quenzel G. Developmental Tasks in Adolescence. London/New York: Routledge. 2019.
11. Jones S. E. Against technology: from the Luddites to neo-Luddism. CRC Press. 2006. P. 20.
12. Maccoby E.E. & Martin, J.A. Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P.H. Mussen (Series Ed.) & E.M. Hetherington (Vol. Ed.), Handbook of Child Psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development (4th ed., pp. 1–101). New York: Wiley. 1983.
13. Macionis G., John L. Sociology 7th Canadian Ed. Toronto, Ontario: Pearson Canada Inc. 2010. P. 111.
14. Moreland Richard L., Levine, John M. Socialization in Small Groups: Temporal Changes in Individual-Group Relations. *Advances in Experimental Social Psychology*. 1982. Vol. 15. pp. 137–92. doi:10.1016/S0065-2601(08)60297
15. Plomin R. Nature and nurture: An introduction to human behavioral genetics. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole. 1990.
16. Stanfill M., Condis M. «Fandom and/as labor». *Transformative Works and Cultures*. 2014.
17. Youth Cultures: Scenes, Subcultures and Tribes. CRC Press. 2007. P 280.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2023

Стаття рекомендована до друку 18.04.2023

Anastasiia Zakharchenko

student of the first (bachelor's) level of higher education Faculty of Philosophy¹
nnsq.romanova@gmail.com ORCID ID:0009-0008-6840-514X

Daniil Vavrenchuk

student of the first (bachelor's) level of higher education Faculty of Philosophy¹
daniil.vavrenchuk@gmail.com ORCID ID:0009-0003-3721-9575

Yaroslava Shvedova

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Pedagogy Department¹
shvedova@karazin.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9592-3032>

¹V.N. Karazin Kharkiv National University,
Svobody Square 6, Kharkiv, Ukraine, 61022

**INFORMAL STRUCTURES AS A FACTOR OF YOUTH SOCIALIZATION:
SOCIAL AND PEDAGOGICAL ASPECT**

Informal youth structures are a diverse and non-transferable phenomenon in our modernity. I create life to change my mind for the unity of young people among various groups, as if to infuse into the development of a light-gazer, valuable orientations and in general socialization of specialness. Under the informal youth structures, it is accepted to understand the interrelationships, as if they blame the middle youth on the inter-special level. Informal groups are created spontaneously on the basis of more or less tribal inter-society splintering and as a result of self-discipline.

A person joins an informal group to be satisfied, ask for respect, mutual assistance, mutual protection and close communication.

The meta stats influence the influence of informal structures and subcultures on the socialization of the specialty and the education of the pedagogical interdependence with the representatives of the youth communities.

The empirical base of the study is made up of data, subtracting the hour of the experiment, as it was carried out with the help of Google Form (141 persons, most of the interviews were conducted in 18 to 22 years). The main century group, as it took part in the internship, were young people from 13 to 23 years old, so that schoolchildren and students, could take a part in different subcultures of fandoms.

As a reminder of the research carried out, the result of the interaction of young people with informal structures / subcultures is both positively and negatively signified on the socialization of young people. In order to help the socialization of their developments, teachers can work indirectly through informal structures and secretly "control" those who are involved, promote the singing of values and reconciliation, and at the same time instill in and swing participants in these structures. Similar to the mutual understanding, search for sleepy floods, the exchange of knowledge can become a point in the interests and purposes of teachers and pupil, which promotes mutual understanding between them, as a result, accepting the effectiveness of pedagogical practices.

Key words: *informal youth structures, socialization, subculture, youth, pedagogical interaction.*

REFERENCES

1. Abercromby, N., Hill, S., Turner, B. (2004). Sociological dictionary / trans. with English, edited by S. A. Erofeeva. M: Ekonomika. P. 325. [in Russian].
2. Karpova, A. V. (2018). Socialization of teenagers in the environment of youth subcultures. Collection of scientific works of RDSU. Issue 11, Access mode: https://prap.rv.ua/index.php/prap_rv/article/view/11/11 [in Ukrainian].
3. Pavelkiv, V. R. (2015). Youth subculture and its influence on the process of personality identification. Psychology: reality and prospects. Vol. 5. P. 117-123. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2015_5_23r [in Ukrainian].
4. Subculture. Literary encyclopedia: in 2 volumes / author-compiler. Yu. I. Kovaliv. (2007). Kyiv: "Academy" Center, T. 2. P. 442. [in Ukrainian].
5. Subculture. Encyclopedia of Education / Academy of Ped. Sciences of Ukraine; Editor in Chief. V. G. Kremin. (2008). K.: Yurinkom Inter. P. 884. [in Ukrainian].
6. Brosnan, M.J. (1998). Technophobia: the psychological impact of Information Technology. pg 155. London: Routledge.
7. Clute, John (1997). Encyclopedia of Fantasy (1997) Society for Creative Anachronism». sf-encyclopedia.uk. Retrieved 2019-11-10.

8. Cromdal, Jakob (2006). Socialization. In K. Brown (ed.). *Encyclopedia of language and linguistics*. North-Holland: Elsevier. pp. 462–66. doi:10.1016/B0-08-044854-2/00353-9. ISBN 978-0080448541.
9. «Fandom - Definition of fandom by Merriam-Webster». merriam-webster.com.
10. Hurrelmann, Klaus and Quenzel, Gudrun (2019) *Developmental Tasks in Adolescence*. London/New York: Routledge.
11. Jones, Steve E. (2006). *Against technology: from the Luddites to neo-Luddism*. CRC Press. c. 20. ISBN 978-0-415-97868-2.
12. Maccoby, E.E. & Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P. H. Mussen (Series Ed.) & E.M. Hetherington (Vol. Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* (4th ed., pp. 1–101). New York: Wiley.
13. Macionis, Gerber, John, Linda (2010). *Sociology 7th Canadian Ed*. Toronto, Ontario: Pearson Canada Inc. p. 111.
14. Moreland, Richard L.; Levine, John M. (1982). Socialization in Small Groups: Temporal Changes in Individual-Group Relations. *Advances in Experimental Social Psychology*. Vol. 15. pp. 137–92. doi:10.1016/S0065-2601(08)60297-X. ISBN 978-0120152155.
15. Plomin, R. (1990). *Nature and nurture: An introduction to human behavioral genetics*. Pacific Grove, CA: Brooks/Col.
16. Stanfill, Mel; Condis, Megan (2014-03-15). «Fandom and/as labor». *Transformative Works and Cultures*. 15. doi:10.3983/twc.2014.0593. ISSN 1941-2258. S2CID 142712852.
17. *Youth Cultures: Scenes, Subcultures and Tribes*. CRC Press.

The article was received by the editors 15.03.2023

The article is recommended for printing 18.04.2023